

Μνήμων

Τόμ. 3 (1973)

Τ Ο Μ Ο Σ Τ Ρ Ι Τ Ο Σ

ΜΝΗΜΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ: Αί δυτικά πηγαί διά τήν έναντι τῶν Νορμανδῶν πολιτικὴν τοῦ Κωνσταντίνου Γ' Δούκα ● ALEXANDRA V. PETALA: La Naissance du Nouvel État Grec vue par la Presse Toulousaine ● ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΚΥΡΚΟΥ: Δύο ἀνθρωπολογικὲς θέσεις στὸ σοφιστικὸ Ἄντιφόντα ● ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Θ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Χειρόγραφα Μοναστηρίων τῆς Ἠλείας ● ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΟΥ: Μετασημασιολογικὴ ἀνάλυσις τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης ● ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ: Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρανον τῆς Νεολιθικῆς Θεσσαλίας ● ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΡΟΜΠΟΝΑ: Ποικίλα κριτικά ● ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ: Μελανόμορφα ἀγγεῖα ἐκ Κεφαλληνίας.

Α Θ Η Ν Α Ι 1 9 7 3

ΠΟΙΚΙΛΑ ΚΡΙΤΙΚΑ

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΠΡΟΜΠΟΝΑΣ

doi: [10.12681/mnimon.157](https://doi.org/10.12681/mnimon.157)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΡΟΜΠΟΝΑΣ Ι. Κ. (1973). ΠΟΙΚΙΛΑ ΚΡΙΤΙΚΑ. *Μνήμων*, 3, 209–220. <https://doi.org/10.12681/mnimon.157>

Π Ο Ι Κ Ι Λ Α Κ Ρ Ι Τ Ι Κ Α

I

ΡΥJn 415,2: re-u-ko-ro-o-ru₂-gu. Ἡ λέξις ἀναγινώσκεται κανονικῶς ὡς *Λευκρόφορς*¹ καὶ σχετίζεται πρὸς τὸ *λεύκοφορς* - *Λεύκοφορς* τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἄλλ' ὑπὸ τινων Μυκηναϊολόγων ὀβελίζεται τὸ πρῶτον ρ ὡς δῆθεν ὀφειλόμενον εἰς σφάλμα τοῦ γραφέως. Οὕτως ὁ Palmer² ἀναγινώσκει re-u-ko-<ro>-o-ru₂-gu = *λεύκ<ρ>οφορς*. Ὁμοίως ὁ Landau³ καὶ ὁ Doria⁴. Τὸν Palmer ἀκολουθοῦν οἱ Heubeck⁵ καὶ Chadwick - Baumbach⁶.

Ἐν τούτοις ὁ τύπος re-u-ko-ro-o-ru₂-gu = *Λευκρόφορς* ἔχει ἀπολύτως ὀρθῶς. Ἀπλούστατα πρόκειται ἐνταῦθα ἀφομοιωτικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ρ διὰ τὴν ὑπαρξιν καὶ ἄλλου ὕγρου εἰς τὴν λέξιν. Τὸ φαινόμενον ἀπαντᾷ εὐρέως εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν. Ἴδού τινα παραδείγματα, εἰλημμένα ἐκ τῆς περὶ τοῦ φαινομένου τούτου εἰδικῆς πραγματείας τοῦ Φαίδωνος Κουκουλέ: *κατρακυλῶ* < κατακυλῶ⁷, *δρασκελῶ* < *δασκελῶ - διασκελῶ⁸, *τρακάρω* < ἰταλ. *attacare*⁹, *κορκάρι* (Αἰτωλία) < κοκκάρι¹⁰, *κουρκουλῶν*

1. Ὁ τονισμὸς *Λευκρόφορς* παρὰ Ernst Risch ἐν SMEA 1 (1966), 62 δὲν εἶναι ὀρθός. Αὐτόθι βλ. περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ συνθέτου. Διάφοροι ἀνάγνωσις τοῦ ὀνόματος ὑπὸ τοῦ C. Gallavotti ἐν Parola del Passato 12 (1957), 10 καὶ ὑπὸ τοῦ M. D. Petrushevski ἐν Atti e Memorie del I Congresso Internazionale di Micenologia, Roma 1968, II 682. Βλ. ὁμοίως τὴν αὐτόθι σ. 685 κριτικὴν τοῦ Lejeune.

2. Ἐν Gnomon 26 (1954), 66· τοῦ αὐτοῦ, The Interpretation of Mycenaean Greek Texts, Oxford 1963, 452.

3. Oscar Landau, Mykenisch - Griechische Personennamen, Göteborg 1958, 194.

4. Mario Doria, Avviamento allo Studio del Miceneo. Struttura, problemi e testi [Incunabula Graeca VIII], Roma 1965, σ. 45.

5. Alfred Heubeck, Praegraeca, Erlangen 1961, 35.

6. J. Chadwick - L. Baumbach, The Mycenaean Greek Vocabulary, Glotta 41 (1963), 217 s.v. λευκός.

7. Φ. Ι. Κουκουλέ, Φωνητικά, ἔτυμολογικά καὶ σημασιολογικά, Ἀθηνᾶ 29 (1917) Λεξικογρ. Ἀρχεῖον 85.

8. Αὐτόθι 89.

9. Αὐτόθι 86.

10. Αὐτόθι.

(Πελοπόννησος) < κουκουλώνω¹¹, βλίτρο < βλίτον¹², ἀσπάλαθρος (Χίος) < ἀσπάλαθος¹³, τσουλούφρι (Ἡπειρος) < τσουλούφι¹⁴ κλπ. κλπ.

Βεβαίως τὸ φαινόμενον μαρτυρεῖται καὶ εἰς τὴν Μεσαιωνικὴν καὶ εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν. Μεσαιωνικά εἶναι τὰ : κούκουρο < κούκουρο, σκόλυμβρος < σκόλυμος - σκόλυβος κλπ.¹⁵ καὶ ἀρχαῖα ἑλληνικά τὰ : θυροκλιγκλίδες < θυροκιγκλίδες, ἐλητοῦργησεν < ἐλητοῦργησε, θυγατρέσι < θυγατράσι¹⁶, μάραθρον < μάραθρον¹⁷, στρέμφυλα < στέμφυλα¹⁸ κλπ.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω εἶναι, νομίζω, εὐλογον νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι ἡ γραφή re-u-ko-ro-o-ru₂-ru = Λευκρόφρος ἀντικατοπτρίζει τὴν πραγματικὴν προφορὰν, τοῦλάχιστον ἐν Πύλῳ, τῆς λέξεως Λεύκοφρος· δὲν ὀφείλεται εἰς σφάλμα¹⁹ τοῦ γραφέως.

II

Ἰπποκράτους Περί ἱερῆς νόσου 1, 1-3 : *Περὶ τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ὧδε ἔχει οὐδὲν τί μοι δοκεῖ τῶν ἄλλων θειοτέρη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει²⁰ καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα, ὅθεν γίνεται,*

11. Φ. Ι. Κουκουλέ, ἐνθ' ἀν., 86.

12. Αὐτόθι 85.

13. Αὐτόθι 84.

14. Αὐτόθι 85.

15. Αὐτόθι 90-91.

16. E d. S c h w y z e r, Griechische Grammatik I 257.

17. Πολυδεύκης VI 66. Ὅχι, νομίζω, ὀρθῶς ὁ Frisk ἐν Griech. Etym. Wört. θεωρεῖ τὸν τύπον μάραθρον ὡς ἀρχικόν.

18. Μοῖρις Ἀττικιστής : στέμφυλα, ἀττικῶς - στρέμφυλα, ἑλληνικῶς.

19. Ἀξίζει νὰ σημειωθῆ ὅτι ἀρχικῶς ὁ M. Lejeune ἠρμήνευσε τὸν τύπον δι' ἀφομοίωσιν· βλ. Mémoires de Philologie Mycénienne. Première Série (1955-1957), Paris 1958, σ. 54: «λευκρο - au lieu de λευκο -, par assimilation au second terme?» αὐτόθι σ. 98 «re-u-ko-ro-o-ru₂-ru = Λευκ<ρ>ό-οφρος ... par assimilation, -κρο- au lieu de -κο- sous l'influence de -φρυ-» πβ. καὶ Minos 6 (1958), 104 σημ. 83 (=Mémoires de Philologie Mycénienne. Deuxième Série (1958-1963) [Incunabula Graeca XLII], Roma 1971, 111 σημ. 82). Ἀργότερον δ' ὅμως ἐν Atti e Memorie..., ἐνθ' ἀν., II 685 ὑπεστήριξε ὅτι «Mieux vaut peut-être penser que le scribe, ayant anticipé la liquide du second terme et écrit re-u-ko-ro-, et ayant pris conscience de son lapsus sans se résoudre à le corriger, a été embarrassé pour continuer, et a, alors, écrit, sous sa forme indépendante -o-ru₂-ru, le second terme». Σημειῶ τέλος ὅτι ἡ Anna Morpurgo, Mycenaean Graecitatis Lexicon [Incunabula Graeca III], Roma 1963, γράφει «re-u-ko-ro (leukro-) pro re-u-ko- fortasse assimilationis causa».

20. ἦν M (=χειρόγρ. τοῦ 11ου αἰ.).

φύσιν²¹ δὲ αὐτῆ καὶ πρόφασιν. οἱ δ' ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα²² ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἔοικεν ἑτέροις.

Τὸ χωρίον τοῦτο, οὕτω παραδιδόμενον ὑπὸ τῶν κωδίκων, ἔχει ταλαιπωρήσει τοὺς εἰδικοὺς φιλολόγους. Ἴδου πῶς ἔχει ἐκδοθῆ ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐρευνητῶν.

Littre²³ : Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ᾧδ' ἔχει οὐδὲν τί μοι δοκῆει τῶν ἄλλων θειοτέρη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει ἦν καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα, ὅθεν γίνεται. Φύσιν δὲ αὐτῆ καὶ πρόφασιν οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἔοικεν ἑτέρῃσι νόσοισιν

Ermerins²⁴ : Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ᾧδε ἔχει οὐδὲν τί μοι δοκῆει τῶν ἄλλων θειοτέρη εἶναι νόσων, οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχειν, ἦν καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα, ὅθεν γίνεταί. Φύσιν δὲ αὐτῆ καὶ πρόφασιν οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἔοικε ἑτέρῃσι νόσοισι.

Wilamowitz²⁵ : Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ᾧδ' ἔχει. οὐδὲν τί μοι δοκεῖ τῶν ἄλλων θειοτέρη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει καὶ τὰλλα νοσήματα, ὅθεν γίνεται, φύσιν δὲ καὶ αὕτη καὶ πρόφασιν· οἱ δ' ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἔοικεν ἑτέροις.

Jones²⁶ : Περὶ τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ᾧδ' ἔχει. οὐδὲν τί μοι δοκεῖ τῶν ἄλλων θειοτέρη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει καὶ πρόφασιν, οἱ δ' ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἔοικεν ἑτέροις

Müri²⁷ : δέχεται τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Wilamowitz.

Wurz²⁸ : Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ᾧδε ἔχει· οὐδὲν τί μοι δοκεῖ τῶν ἄλλων θειοτέρη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα, ὅθεν γίνεται· φύσιν δὲ [αὐτῆ] καὶ πρόφασιν οἱ ἄν-

21. τε Θ (=χειρόγρ. τοῦ 10ου αἰ.).

22. εἶναι M.

23. É. Littre, Œuvre complètes d'Hippocrate, t. VI 352, 1-5, Paris 1849.

24. Παρά Δ. Δ. Λυπουρλή, Κριτικά καὶ ἐρμηνευτικά, ΕΕΦΣΠΘ 11 (1969), 280.

25. U. v. Wilamowitz - Moellendorf, Griechisches Lesebuch I. Text σ. 270, Berlin 1902.

26. W. H. S. Jones, Hippocrates, with an English Translation, τ. 2 (Loeb), 1923.

27. Παρά Δ. Δ. Λυπουρλή, ἔνθ' ἄν., σ. 280.

28. Αὐτόθι

θρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἔοικεν ἐτέροισιν·

Nörgenberg²⁹ : *Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ὧδε ἔχει οὐδὲν τί μοι δοκεῖ τῶν ἄλλων θειοτέρη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει <ν> ἦν καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα <καὶ πρόφασιν>, ὅθεν γίνεται, φύσιν δὲ <καὶ> αὐτὴ καὶ πρόφασιν· οἱ δ' ἄνθρωποι...*

Gresemann³⁰ : *Περὶ τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ὧδε ἔχει {οὐδὲν τί μοι δοκεῖ τῶν ἄλλων θειοτέρη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα, ὅθεν γίνεται, φύσιν δὲ αὐτὴ καὶ πρόφασιν.} οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα ὑπὸ ἀπορίας καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἔοικεν ἐτέροισι.*

Λυπουρλῆς³¹ : *Περὶ τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ὧδε ἔχει οὐδὲν τί μοι δοκεῖ τῶν ἄλλων θειοτέρη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει καὶ αὐτὴ καὶ πρόφασιν, οἱ δ' ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἔοικεν ἐτέροισι.*

Εἶναι φανερόν ὅτι ὡς ὑποκείμενον τῶν ῥ. «ἔχει» καὶ «γίνεται» εἰς τὴν φρ. «ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα, ὅθεν γίνεται» ὑπενόουν πάντες³² οἱ ἀνωτέρω φιλόλογοι τὸ ἱερὴ νόσος.

Συνέπεια δὲ τούτου ἦτο μεταξὺ ἄλλων α) νὰ εἶναι περιττὴ³³ ἡ διπλῆ παρουσία τῆς λ. «φύσιν», καὶ β) νὰ εἶναι ἀναγκαῖα ἡ προσθήκη τῆς ἀνωθυμίας ἢ πρὸ τοῦ «καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα» ἢ ἡ ἔρμηνεία τοῦ «καὶ» διὰ τοῦ «ὅπως»³⁴.

Ἐντεῦθεν δ' αἱ ποικίλαι μεταβολαὶ — προσθήκαι, ὀβελισμοί, διορθώσεις — τοῦ ἀνωτέρω χωρίου, ὅπερ, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὀρθῶς ἔχει παραδοθῆ. Ἀπλούστατα ὑποκείμενον τοῦ «ἔχει» καὶ «γίνεται» εἰς τὴν φρ.

29. Παρὰ Δ. Δ. Λυπουρλῆ, ἐνθ' ἀν., σ. 280.

30. H. Gresemann, Die hippokratische Schrift «Über die heilige Krankheit, Herausgegeben, übersetzt und erläutert von —, Berlin 1968.

31. Δ. Δ. Λυπουρλῆ, ἐνθ' ἀν., σ. 284. Ἐκτενῶς ἀσχολεῖται περὶ τὴν διόρθωσιν καὶ ἔρμηνείαν τοῦ χωρίου ὁ ὡς ἄνω ἐρευνητὴς (ἐν σσ. 279 - 285).

32. Πλὴν τοῦ Wilamowitz;

33. Πβ. ὅσα σημειοὶ ὁ Λυπουρλῆς, ἐνθ' ἀν., σσ. 284 - 85 ἀναφερόμενος εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἀποκατάστασιν τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου : «Μὲ τὴν ἀποκατάστασιν αὕτη : α) διατηρεῖται ἡ γραφὴ οἱ δ' ἄνθρωποι τῶν καλυτέρων χειρογράφων, β) αἴρονται οἱ δυσκολίες ποῦ ἐπισήμαναν οἱ διάφοροι ἐκδότες· πράγματι : παύει νὰ ὑπάρχη ἡ διπλῆ παρουσία τῆς λ. φύσιν ἢ λ. καὶ δὲν χρειάζεται πλέον νὰ χρησιμοποιοῦνται μὲ τὴ σημασία «ὅπως»...»

34. Οὕτως ἐρμηνεύουν τὸ καὶ μεταξὺ ἄλλων οἱ Kasperer, Capelle καὶ Diller. Βλ. τὰ σχετικὰ χωρία παρὰ Λυπουρλῆ, ἐνθ' ἀν., σσ. 280 - 81.

«ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα, ὅθεν γίνεται» εἶναι τὸ «καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα» (α' Ἀττική) σύνταξις!), ὄχι τὸ ἱερὴ νοῦσος!

Ὁ Ἰπποκράτης³⁵ σαφέστατα ἔγραψεν ὅτι: ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει (= ἔχουσι) καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα, ὅθεν γίνεται (= γίνονται), φύσιν δὲ αὐτῆ (ἐνν. ἡ ἱερὴ νοῦσος) καὶ πρόφασιν (ἐνν. ἔχει).

III

Θεσσαλικὸν ἐπίγραμμα:

*Σῶμα μὲν Ἐφαιστος κατενήρατο κάλπις ἔχει δὲ
ὄστέα μου θνήσκω δὲ οὐ νόσῳ ἀλλὰ τύχη
φῶρας τρεψάμενος Νέμεσις δ' ἐμὲ δαίμονος αἴσα
μορφῆ δ' ἦδε μοί ἐστι Πολυκράτεος δ' ἐγενήθη
πατρός ἀτὰρ μήτηρ Ἐγελοχίς μ' ἔτεκεν.*

Τὸ ἐπὶ λίθου κεχαραγμένον, σαφῶς δ' ἀναγινωσκόμενον, ἐπίγραμμα τοῦτο ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ W. Peek³⁶ ὡς ἀκολουθῶς:

*Σῶμα μὲν Ἐφαιστος κατενήρατο, κάλπις ἔχει δὲ
ὄστέα μου, θνήσκω δὲ οὐ νόσῳ, ἀλλὰ τύχη,
φῶρας τρεψάμενος, Νέμεσις δ' ἐμὲ δαίμονος αἴσα
. . . . .
μορφῆ δ' ἦδε μοί ἐστι, Πολυκράτεος δ' ἐγενήθη
πατρός, ἀτὰρ μήτηρ Ἐγελοχίς μ' ἔτεκεν.*

Κατὰ τὸν Peek μετὰ τὴν λέξιν αἴσα ὀλόκληρος στίχος, συνέχεια τῆς διὰ τοῦ Νέμεσις δὲ ἀρχομένης φράσεως, παρελείφθη³⁷. Σχεδὸν συγχρόνως μὲ τὸν Peek, ἀνεξαρτήτως δὲ τούτου, ἐξέδωκε τὸ ἐν λόγῳ ἐπίγραμμα ἡ Θ. Α. Ἀρβανιτοπούλου³⁸. Καὶ κατ' αὐτὴν εἰς ὀλόκληρος στίχος παρελείφθη³⁹. Ἴδου τί γράφει σχετικῶς: «φαίνεται πιθανόν, ὅτι ὁ χαρακτής, μεταγράφων ἐπὶ τοῦ λίθου τὸ δοθὲν αὐτῷ χειρόγραφον, παρέλιπεν ὅλως τὸν στίχον τοῦτον, μὴ γενομένης δὲ κατόπιν ἀντιβολῆς, δὲν διωρθώθη

35. Ἐὰν αὐτὸς εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ Περὶ ἱερῆς νοῦσου. Ὡς γνωστόν, ἀμφισβητεῖται ἡ πατρότης τοῦ ἔργου τούτου.

36. W. Peek, *Metrische -Inschriften*, *Mnemosynon Theodor Wiegand*, München 1938, 38 - 39.

37. Ὁ Peek ἐν *Griechische Vers - Inschriften. Band I Grab - Epigramme*. Berlin 1955, ἀρ. 1748 συμπληροῖ τὸν ἑλλείποντα στίχον ὡς ἀκολουθῶς: < - υυ - υυ - - υυ - υυ - >.

38. Θεοφανοῦς Ἀπ. Ἀρβανιτοπούλου, Δώδεκα Θεσσαλικά ἐπιγράμματα ἀνέκδοτα, *Πολέμων 2* (1934 - 1940), 12 κέ.

39. Αὐτόθι 13 κέ. Τὸν ἑλλείποντα στίχον συμπληροῖ ὡς ἀκολουθῶς: < ὄλεσε, πρὲν τιμῆς καὶ χάριτος τι λαχεῖν >. Συμπλήρωσιν κατ' ἄλλους τρόπους βλ. αὐτόθι ἐν σ. 16 σημ. 2.

τὸ σφάλμα· ἀλλά, καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἔφεσις διορθώσεως, δὲν ὑπελείπετο ὁμοῦ χάρος, ἵνα τεθῆ ὁ στίχος οὗτος.

Τὴν τοιαύτην παράλειψιν ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ ὑπονοήσωμεν ὄχι μόνον ὁ ἀριθμὸς, ἢ τάξις καὶ ἢ συμμετρία τῶν στίχων, ἀλλὰ καὶ τὸ διανόημα τοῦ ἐπιγράμματος: ἢ φράσις δηλαδὴ «Νέμεσις δέ με δαίμονος αἶσα» τοῦ τρίτου στίχου, δὲν ἔχει οὐδεμίαν συνάφειαν πρὸς τὴν φράσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ τετάρτου στίχου: «μορφὴ δ' ἦδε μοί ἔστι». Ἐκ τοῦ ὅλου ὁμοῦ διανοήματος δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ὁ παραλειφθεὶς στίχος διετύπωνε τὴν ἰδέαν, καθ' ἣν ὁ ἀποθανὼν ἔτρεψε μὲν εἰς φυγὴν τοὺς κλέπτας, οἵτινες εἶχον ἐπιτεθῆ καὶ κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὁμοῦ ἢ Νέμεσις, φθονήσασα, δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιζήση...»⁴⁰.

Ὁ Ἐμμ. Πεζόπουλος ἔχει τὴν γνώμην «ὅτι οὐδεὶς στίχος παρελείφθη, ἀλλ' ὅτι σφάλμα τι εἶναι ἐν τῇ τελευταίᾳ λέξει αἶσα τοῦ τρίτου στίχου. Τοῦτέστιν ἢ εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ λίθου Αἶσε, ὅπερ οὐχὶ ὀρθῶς ἀντεγράφη Αἶσα, ἢ ὁ χαρακτὴρ, πλανηθεὶς, ἔγραψε τὸ γνωστὸν αἶσα ἀντὶ τοῦ αἶσε. Εἶναι δὲ τὸ αἶσε ἀόριστος τοῦ ῥήματος αἶθω κλπ.»⁴¹.

Ἄλλ' ἀσφαλῶς δὲν θὰ ὀμίλουν ὁ Peek καὶ ἡ Ἀρβανιτοπούλου περὶ παραλείψεως ὀλοκλήρου στίχου καὶ ὁ Πεζόπουλος περὶ διορθώσεως τοῦ αἶσα εἰς αἶσε, ἐὰν ἐνόουν ὡς ῥῆμα εἰς τὴν διὰ τοῦ Νέμεσις ἀρχομένην φράσιν τὸ ἐτρέφατο, ὅπερ, ὡς εὐκόλως ἐκ τῶν ἀμέσως ἡγουμένων ἐννοούμενον, παρελείφθη. Τὸ δὲ δαίμονος αἶσα εἶναι βεβαίως ἐπεξηγήσις⁴² εἰς τὸ Νέμεσις καὶ ἐπομένως πρέπει νὰ γράψωμεν: Νέμεσις δ' ἐμέ, δαίμονος αἶσα.

IV

Αἰσιώπειοι μῦθοι 104,1-3 Hausrath⁴³: Ζεὺς πλάσας ἄνδρα καὶ γυναῖκα ἐκέλευσεν Ἐρμῆ ἀγαγεῖν αὐτοὺς ἐπὶ τὴν γῆν καὶ δεῖξαι, ὅθεν ὀρύξαντες * σπήλαιον ποιήσουσιν.

Τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ ἀναμφιβόλως νοσεῖ, ποικιλοτρόπως διώρθωσαν οἱ κριτικοί:

πλέον ποιήσουσι Lachmann, Halm: πλεονεξίαν ποιήσουσι Sternbach: πλεονεκτήσουσιν Haas: πλέον οἶσουσι Schneider: ὀνήσονται Κοραῆς: τροφήν ἑαυτοῖς πορίσουσιν Chambry: σιτολογήσουσιν Böhle: πλουτήσουσιν Hausrath⁴⁴: περιβόλαιον ποιήσουσιν Χαριτωνίδης⁴⁵.

40. Θεοφανοῦς Ἄπ. Ἀρβανιτοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 13 κέ.

41. Αὐτόθι 20.

42. Τοῦτο ὑπεστήριξεν ἡδη ἡ Ἀρβανιτοπούλου, ἐνθ' ἄν., σ. 16 σημ. 1.

43. Corpus Fabularum Aesopicarum. Edidit A. Hausrath, Lipsiae 1957.

44. Ἐκ τοῦ κριτικοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκδόσεως Hausrath ἐλήφθησαν αἱ προηγούμεναι διορθώσεις.

45. Πλάτων 1 (1949), 195.

Νομίζω ότι τὰ συμφραζόμενα ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ κειμένου δύνανται νὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν ὀρθὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου.

Παραθέτω τὸ ὑπόλοιπον τοῦ μύθου : τοῦ δὲ τὸ προσταχθὲν ποιήσαντος ἢ Γῆ τὸ μὲν πρῶτον ἐκώλυεν. ὡς δὲ Ἐρμῆς ἠνάγκαζε λέγων τὸν Δία προστεταχέναι, ἔφη «ἀλλ' ὀρυσσέτωσαν ὄσον βούλονται· στένοντες γὰρ αὐτὴν καὶ κλαίοντες ἀποδώσουσιν.» πρὸς τοὺς ῥαδίως μὲν δανειζομένους, μετὰ λύπης δὲ ἀποδιδόντας ὁ λόγος εὐκαιρος.

Ἡ φρ. ἀλλ' ὀρυσσέτωσαν ὄσον βούλονται· στένοντες γὰρ αὐτὴν καὶ κλαίοντες ἀποδώσουσιν βοῆ, νομίζω, ὅτι ἐνταῦθα ὁ λόγος δὲν εἶναι περὶ κατασκευῆς σπηλαίου, ἀλλὰ περὶ τεμαχίου γῆς, διὰ τῆς καλλιέργειας τοῦ ὁποίου οἱ ἄνθρωποι θὰ πορίζονται τὰ πρὸς τὸ ζῆν.

Κατ' ἀνάλογον τρόπον ἀντελήφθη τὸ χωρίον ὁ Bölte, προτείνας τὴν διόρθωσιν *σιτολογήσουσιν*· ὁμοίως ὁ Hausrath, ὅστις ἀναφερόμενος εἰς τὴν προηγουμένην διόρθωσιν σημειοῖ : *sed magis arridet quod F. Bölte commendat σιτολογήσουσιν*· ὁμοίως ὁ Χαριτωνίδης εἰκάσας *περιβόλαιον* (=περιφραγμένος ἀγρός).

Καὶ ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ κειμένου. Ὑπὸ τοῦ κώδικος Q (=Paris 2900 saec. XVI) παραδίδεται ἡ γραφή *πλέον οἰήσουσιν*.

Βάσει ἀφ' ἑνὸς τῶν παραδιδόμενων γραφῶν *σπήλαιον ποιήσουσιν* καὶ *πλέον οἰήσουσιν* καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν συμφραζομένων εἶναι, νομίζω, εὐλογον νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι τὸ κείμενον ἀρχικῶς εἶχε : *λήιον ποιήσουσιν*, ὅπερ ἀμαθεῖς ἀντιγραφεῖς, ὡς δῆθεν ἐφθαρμένον, διώρθωσαν ἄλλοι εἰς *σπήλαιον ποιήσουσιν* καὶ ἄλλοι εἰς *πλέον <π>οιήσουσιν*.

Ἡ λ. *λήιον* (δωρ. *λαῖον* - *λαῖον*), ἀπαντῶσα παρ' Ὀμήρῳ, Ἡσιόδῳ, Ἡροδότῳ, Φερεκράτει, Ἀριστοτέλει, Ἀρριανῷ, Θεοκρίτῳ κλπ., σημαίνει «χωράφιον πρὸ τοῦ θερισμοῦ, ἀγρὸν ἐσπαρμένον μὲ σῖτον»⁴⁶, ἦτοι ὅ,τι ἀκριβῶς ἀπαιτοῦν τὰ συμφραζόμενα.

Τέλος, διὰ τῆς προταθείσης διορθώσεως ἀρμόζει ἄριστα εἰς τὸν μῦθον τὸ ἐπιμύθιον, ὅπερ ἀλλότριον τούτου εἶχον θεωρήσει ὁ Schneider καὶ ὁ Χαριτωνίδης.

V

Ψευδο - Καλλισθένης Βίος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα 53,9 Kroll : *ἀρίστων γὰρ ἐστὶν ἀνδρῶν ἐν ἐλευθέρῳ πεδίῳ μάχεσθαι, γυναικῶν δὲ ἔργον κατακλίσθαι + δίνας τοὺς μέλλοντας.*

Ὅτι τὸ χωρίον νοσεῖ εἶναι φανερόν. Ὁ Ausfeld διορθεῖ καὶ συμπληροῖ : *δεδυνίας τοὺς μέλλοντας <ἀγῶνας>*. Ὁ Χαριτωνίδης βλέπει εἰς τὸ

46. Βλ. LSK s. γ.

δίνας «λείψανα τοῦ λελωβημένου δειλαινομένης, οὐ δειλαίνεσθαι συχνήν ποιεῖται χρῆσιν ὁ συγγραφεὺς τοῦ Βίου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνο...»⁴⁷.

Καὶ πάλιν τὰ συμφραζόμενα βοηθοῦν εἰς τὴν ὀρθὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου. Εἰς τὰ ἀμέσως προηγούμενα λέγει ὁ Ἀλέξανδρος ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ἐντὸς τῶν τειχῶν κατακεκλεισμένους Θηβαίους: *Γενναῖοι Θηβαῖοι, τί ἑαυτοὺς ἀποκλείσαντες <ἐντὸς> τῶν τειχῶν τοῖς ἐκτὸς παρακελεύετε ἢ πολεμεῖν ἢ ἀπέρχεσθαι; μαχέσομαι οὐδὲν νῆ τὸν Δία οὐχ ὡς πρὸς πόλιν οὐδὲ ὡς πρὸς γενναίους τινὰς καὶ ἐμπείρους Ἀρείκῆς μάχης, ἀλλ' ὡς πρὸς ιδιώτας καὶ δειλοὺς· πάνν γὰρ ὑπὸ τὸ δόρυ πάντας σχῶ <τούς> ἑαυτοὺς συγκλείσαντας ἐντὸς τῶν τειχῶν.*

Γίνεται νῦν φανερόν ὅτι διὰ τῆς λ. *γυναικῶν* εἰς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν χωρίον νοοῦνται «οἱ δειλότατοι ἄνδρες», ἀντιδιαστελλόμενοι πρὸς τοὺς «ἀρίστους». Νομίζω λοιπὸν ὅτι ὁ Ψευδο-Καλλισθένης ἔγραψε:

γυναικῶν (=δειλοτάτων ἀνδρῶν) δὲ ἔργον κατακλείεσθαι δυνάστας μέλλοντας. Ἦτοι ἔργον δειλοτάτων ἀνδρῶν εἶναι νὰ κλείωνται εἰς τὰ τεῖχη δυνάστας ἀναμένοντες.

VI

Ξενοφῶν Ἐφέσιος 1, 2, 4: *Παρήσαν δὲ κατὰ στίχον οἱ πομπεύοντες· πρῶτα μὲν τὰ ἱερὰ καὶ δᾶδες καὶ κανᾶ καὶ θυμιάματα· ἐπὶ τούτοις ἵπποι καὶ κίνες καὶ σκευὴ κνηγητικά ὧδε πολεμικά, τὰ δὲ πλεῖστα εἰρημικά.*

Τὸ χωρίον ἀπὸ τοῦ σκευὴ κέξ. χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Dalmeyda⁴⁸ ὡς «locus graviter corruptus». Τὸ ὑπὸ τοῦ κώδικος παραδιδόμενον ὧδε ποικιλοτρόπως διώρθωσαν οἱ φιλόλογοι:

τὰ μὲν Mitscherlich⁴⁹, Hirschig: *ὦν τὰ μὲν* Lumb, Dalmeyda: *εἶτα δὲ* Ζαγγογιάννης⁵⁰: *ἔστι δ'* ἂ Jackson: *ἐνίστε* Giangrande: *ἔτι καὶ* Παπανικολάου⁵¹.

Ἀξίζει προσέτι νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ Hercher⁵² στίζει δι' ἀστερίσκων μετὰ τὴν λέξιν *κνηγητικά*, ὑποθέσας ὅτι ὑπάρχει χάσμα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τοῦ κειμένου.

47. Πλάτων 1 (1949), 195-96.

48. Xénophon d'Éphèse. Les Éphésiaques ou le roman d'Habrocomès et d'Anthia. Texte établi et traduit, Paris (Budé) 1926, σ. 5.

49. Scriptores Erotici Graeci, III (Biponti 1794) σ. 195.

50. Κριτικά Παρατηρήσεις εἰς Ξενοφῶντα Ἐφέσιον, Ἀθηνᾶ 9 (1897), 8.

51. Κριτικά Παρατηρήσεις εἰς Ξενοφῶντα τὸν Ἐφέσιον, ΕΕΦΣΠΑ 20 (1969-70), 353. Τοῦ αὐτοῦ Xenophon Ephesius. Ephesiacaorum Libri V, (Leipzig 1973), σ. 3, 1. Ἐνεῦθεν ἐλήφθησαν αἱ ἀνωτέρω παρατεθεῖσαι διορθώσεις τῶν Hirschig, Lumb, Jackson καὶ Giangrande.

52. Ἐρωτικῶν Λόγων Συγγραφεῖς. Erotici Scriptores Graeci, I (Lipsiae 1858), 330.

Κατὰ τὴν γνώμην μου οὐδεμιᾶς διορθώσεως χρήζει τὸ κείμενον. Ἡ στίξις μόνον, δι' ἣν βεβαίως δὲν εὐθύνεται ὁ ἀρχαῖος συγγραφεύς, πρέπει νὰ ἀλλάξη.

Ὁ Ξενοφῶν ἔγραψε: καὶ σκεύη, κυνηγετικά ὦδε, πολεμικά τὰ δέ, πλείστα εἰρηνικά.

Τὸ ὦδε ἔχει βεβαίως ἐνταῦθα τοπικὴν σημασίαν⁵³, ἀρμόζει δ' ἀριστα εἰς περιγραφὴν. Τὸ δὲ τὰ δέ ἐχρησιμοποιήθη ἄνευ ἐναντιωματικῆς ἢ διαιρετικῆς σημασίας. Ἦτοι σημαίνει ἐν συνεχείᾳ, ἀκολούθως, κατόπιν. Ἡ τοιαύτη δὲ χρήσις εἶναι, ὡς γνωστόν⁵⁴, συχνὴ κατὰ τὴν συνέχειαν διηγήσεως, ὡς ἀκριβῶς δηλαδὴ συμβαίνει ἐνταῦθα. Τέλος, ἡ χρήσις τοῦ ἀσυνδέτου ζωντανεῖ βεβαίως τὴν διήγησιν.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω τὸ νόημα τοῦ χωρίου, ὡς παρεδόθη, εἶναι σαφές: μετὰ τοὺς ἵππους καὶ τοὺς κύνας ἐφέροντο καὶ σκεύη, ὑποδιαιρούμενα⁵⁵ εἰς τρεῖς κατηγορίας, εἰς κυνηγετικά, πολεμικά καὶ εἰρηνικά.

VII

Ἀπολλώνιος Τύριος 14-16 Wagner:

ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς καὶ βάσκανος τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων
εἰς ἔρωτα σατανικὸν κ' οἴστρον θηλυμάνιας
ἐξέκλινε τὸν κύριν τῆς ἀγάπῃ εἰς ἐκείνην.

16 ἀγάπῃ εἰς ἐκείνην χειρόγραφον: ἀγάπῃ Wagner, Janssen⁵⁶.

Κατὰ τὸν καθηγητὴν Μ. Α. Παπαθωμόπουλον «L' expression ἐξέκλινε τὸν κύριν τῆς εἰς ἔρωτα σατανικὸν ἀγάπῃ εἰς ἐκείνην est, le moins qu'on puisse dire, assez gauche. Le texte donne un sens parfait si nous écrivons εἰς ἔρωτα... ἐξέκλινε τὸν κύριν τῆς <σ'> ἀγάπῃν εἰς ἐκείνην, οὐ σ' ἀγάπῃν est un doublet de εἰς ἔρωτα»⁵⁷.

Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γράψωμεν: ἀγαπήσαι ἐκείνην. Συχνὴ εἶναι εἰς τὸ κείμενον τοῦτο ἡ χρήσις ἀπαρεμφάτων, ἅτινα ποικιλοτρόπως, ὡς θὰ

53. Τὴν σημασίαν ταύτην ἔχει π.χ. καὶ παρὰ Θεοκρίτῳ 1, 106: *τηνεί δρόες, ὦδε κύπειρος*, κἀ.

54. Βλ. LSJ s. v. ὁ VI 7.

55. Περὶ τῆς γενικωτάτης σημασίας τῆς λ. σ κ ε ὑ η π β. Πολυδεύκου Ὀνομαστικὸν I.

56. A n t o n i u s A. J a n s s e n, Narratio Neograeca Apollonii Tyrii. Textus graecus prolegomenis commentariisque et translatione latina instructus, Amstelodami 1954.

57. Μ. Α. Παπαθωμόπουλου, *Medjaevalia*, Δαφνὴν 2 (1973), 284.

δείξω ἀλλαχοῦ, παρανεγνώσθησαν⁵⁸. Ἡ ἔκφρασις ἀγαπήσαι ἐκείνην εἶναι βεβαίως ἐπεξήγησις τοῦ : εἰς ἔρωτα σατανικὸν κ' οἴστρον θηλυμανίας⁵⁹.

VIII

Αὐτόθι 201 - 202 Wagner :

ὁ δ' Ἀπολλώνιος οὐ κινεῖ εἰς ἀνάβλεψιν ἄνω,
ἀλλ' ἦτον κάτωθεν κ' ἐντὸς ὀλοκατεστιγμένους.

Οἱ στίχοι οὗτοι ποικιλοτρόπως ἀνεγνώσθησαν ἢ διορθώθησαν :

201 οὐκ ἦν χειρόγραφον : οὐ κινεῖ Wagner, Janssen.

202 κηυτο ὀλο κατεστηγμένο χειρόγραφον⁶⁰ : κ' ἐντὸς ὀλοκατεστιγμέ-
νος Wagner : κ' ἦτον ὄλως κατεστηγμένος Janssen : σκυφτός ὄλος κατεστη-
μένος Λῆνος Πολίτης⁶¹.

Ἀρχίζομεν ἀπὸ τοῦ στ. 202. Ἀναμφιβόλως τὸ κηυτο τοῦ χειρογρά-
φου πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ κυφτός. Ἡ διόρθωσις δὲ τούτου εἰς σκυφτός δὲν
νομίζω ὅτι εἶναι ἀναγκαῖα⁶². ἀφθονοῦν εἰς τὸ κείμενον τοῦτο οἱ παλαιοὶ
τύποι λέξεων.

Ἐκτενεστέρας συζητήσεως χρήζει ἡ μετοχὴ κατεστιγμένος. Ὁ Jans-
sen, κατ' εἰσήγησιν, ὡς δηλοῖ εἰς τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα, τοῦ Κουκουλέ,
διόρθωσε κατεστηγμένος.

Ὁ Λῆνος Πολίτης ἀναφερόμενος εἰς τὴν διόρθωσιν ταύτην καὶ προ-
τείνων συγχρόνως νέαν γράφει τὰ ἀκόλουθα : «Ἡ διόρθωσις αὕτη εἶναι
πραγματικὰ πολὺ εὐστοχῆ· τὸ κατεστηγμένος ἔχει τὴ σημασίαν τοῦ φοβι-
σμένος, τρομαγμένος², καὶ δίνει πολὺ καλὸ νόημα. Ὡστόσο νομίζω πῶς,
σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ σκυφτός (ποῦ δὲν τὸ ἀναγνώρισε ὁ ἐκδότης καὶ δὲν
τὸ εἶχε ὑπόψην τοῦ ὁ Κουκουλέ), θὰ ἔστεκε καλύτερα μιὰ ἄλλη ἀνά-
γνωσις : κατεστημένος : ἀλλ' ἦτον κάτωθεν σκυφτός ὄλος κατεστημένος. Στὰ
μεταγενέστερα κρητικὰ κείμενα τὸ καταστένομαι καὶ καταστεμένος ἔχουν
τὴ σημασίαν τοῦ καθίσταμαι, γίνομαι, werden (Γλωσσ. Ἐρωτ., Κατζ.),
καταντῶ (Κριαρῆς, Γλωσσ. Γύπ.) :

58. Πβ. ἐπὶ τοῦ παρόντος Μ. Α. Παπαθωμόπουλον, ἐνθ' ἀν., σσ. 283 - 84, ὅπου ὀρθότατα τὸ ἀπὸ θανῆ τοῦ στ. 8 ἀνέγνευσε ἀποθανεῖ<ν>. Πβ. ὡσαύτω
παρακαλεῖ εἰς τὸν στ. 556 ἀντι παρακαλεῖν.

59. Ἐπομένως μετὰ τὸ κύριον τῆς πρέπει νὰ τεθῆ κόμμα.

60. Κατὰ τὸν Λῆνον Πολίτην, Ἑλληνικά 19 (1966), 354 : «καὶ οἱ
τρεῖς καταλήξεις -ος δηλώνονται βραχυγραφικὰ, μὲ τὸ ο πάνω ἀπὸ τὴ γραμμὴ :
κηυτο ὀλο ».

61. Αὐτόθι 354, 355.

62. Μετ' ἐπιφυλάξεως ἄλλωστε προετάθη αὕτη ὑπὸ τοῦ Λῆνου Πολίτη,
ὅστις γράφει : «(Ἦσας καλύτερα νὰ διορθώσουμε σκυφτός)».

και να μὴ εἶμαι κάρβονο ὄλος καταστεμένος (Κατζ. Β 184).
μὰ λέσι μου πῶς ἄσκημη εἶναι καταστεμένη (Ἐρωτ. Ε 235).

Οἱ στίχοι τοῦ Ἀπολλώνιου ὅπως τοὺς ἀποκαταστήσαμε θὰ εἶχαν λοιπὸν τὴν ἔννοια : Ἀλλὰ ὁ Ἀπολλώνιος δὲ σήκωνε πρὸς τὰ πάνω τὰ μάτια⁶³, ἀλλὰ ἔσκυβε ὀλοένα πρὸς τὰ κάτω (ἔμενε ἐπίμονα σκυφτὸς πρὸς τὰ κάτω)». Εἰς τὴν σημ. 2 γράφει : «Καταστῆναι στὴν Ἰλιάδα : αἰσθάνομαι φρίκη, τρόμο, κατέστῆξα στὸ Ἔτυμ. Μ. : ἐφόβησα—ἀλλὰ καὶ κατεστῆγμένος Σούδα, Φώτιος : μεμισημένος»⁶³.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω παρατηρῶ τὰ ἀκόλουθα :

1. ἡ ἔρμηνεῖα κατεστῆγμένος=φοβισμένος, τρομαγμένος δὲν δίδει, ὡς κατωτέρω θὰ ἴδωμεν, ἰκανοποιητικὸν νόημα.

2. ἡ διόρθωσις κατεστημένος εἶναι φωνητικῶς ἀστήρικτος : ὁ τύπος κατεστημένος ἠδύνατο νὰ προέρχεται ἐκ τινος παλαιότερου κατεστ(υ)/γμένος, ἀλλὰ τὸ παραδιδόμενον κατεστιγμένος δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ προκύψῃ ἐκ τοῦ κατεστημένος. Ἦτοι ἔχομεν τὴν ἐξέλιξιν γμ>μ, ὅχι καὶ τὴν ἀντίστροφον. Ἀλλὰ καὶ ἡ σημασία τῆς μετοχῆς κατεστημένος, ὡς τοῦλάχιστον δίδεται ἀνωτέρω, δὲν εἶναι ἀπολύτως σύμφωνος πρὸς τὰ συμφραζόμενα. Ὁ Ἀπολλώνιος περιγράφεται ἐνταῦθα ἐξαιρετικὰ λυπημένος· πβ. στ. 182, ὅπου λέγεται περὶ αὐτοῦ ὅτι στέναζεν μεγάλως, ὡσαύτως στ. 210 κέ., ὅπου ὁ βασιλεὺς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Ἀπολλώνιον λέγει εἰς τοῦτον ὅτι ἔφερε τὴν κόρην του τὴν Ἀρχιστρατηγοῦσαν «νὰ τραγουδῆ, νὰ παίξῃ, | ν' ἀνοίξῃ τὴν καρδίτζαν σου ἐκ τῆς πολλῆς τῆς λύπης· | καὶ σὸ ἐγένου λυπηρὸς καὶ ἄμετρος τῆς λύπης», ὡσαύτως στ. 240, ὅπου πάλιν ὁ Ἀπολλώνιος χαρακτηρίζεται πολλὰ θλιμμένος. Αὐτὴν δὲ τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ Ἀπολλωνίου δὲν τὴν ἀποδίδει βεβαίως τὸ ἐκ διορθώσεως προελθὸν κατεστημένος (τοῦ ῥ. καταστένομαι = καθίσταμαι, γίνομαι, werden), ἀλλ' ἡ ὑπὸ τοῦ χειρογράφου παραδιδομένη μετοχὴ κατεστιγμένος = κατεστῆγμένος, ἥτις ὁμοίως δὲν σημαίνει «φοβισμένος», «τρομαγμένος», ἀλλὰ «θλιμμένος», «περίλυπος».

Ἐπιπλέον καὶ τὴν σημασίαν ταύτην, πλὴν τῶν ἄλλων, εἶχε τὸ ῥῆμα καταστέζομαι δεικνύει ἡ παρ' Ἡσυχίου γλῶσσα :

«ἔστῆγμαι· κατεστῆγμαι», ὅπου καταστῆγνόμεναι -οῦμαι = καταθλίβομαι.

Τέλος τὸ ὄλο, ἐφ' ὅσον εἰς τὸν στίχον 202 «καὶ οἱ τρεῖς καταλήξεις -ος δηλώνονται βραχυγραφικὰ...»⁶⁴, εἶναι ὀρθότερον, νομίζω, νὰ ἀναγνώσωμεν ὄλω = ἐντελῶς.

63. Ἑλληνικά 19 (1966), 355.

64. Αὐτόθι 354.

Ὁ στίχος θὰ εἶχε, βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀναπτυχθέντων, τὴν ἀκόλουθον ἔννοιαν : ὁ Ἀπολλώνιος ἔσκυβε πρὸς τὰ κάτω γεμᾶτος θλίψι.

Καὶ ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὸν στίχον 201, ὅστις κατὰ τὴν γνώμην μου δὲν ἔχει ἀναγνωσθῆ ὀρθῶς. Καὶ πρῶτον ἀντὶ τοῦ οὐ κινεῖ τῶν Wagner καὶ Janssen τὸ χειρόγραφον ἔχει οὐκ ἦν. Ὁ δὲ Λῖνος Πολίτης σημειοῖ : «Δὲν εἶμαι βέβαιος ἂν πρέπη ν' ἀφήσουμε τὴ γραφὴ τοῦ χφ οὐκ ἦν εἰς ἀνάβλεψιν ἄνω, ἢ γὰ διορθώσουμε (μᾶλλον νὰ διαβάσουμε) οὐ κινεῖ εἰς ἄ.ἄ.»⁶⁵.

Νομίζω ὅτι τὸ οὐκ ἦν τοῦ χειρογράφου ἔχει ἄριστα. Τὸ εἰς ἀνάβλεψιν ἄνω, ὅπερ μέχρι στιγμῆς ἔχει παρέλθει ἀσχολίαστον, πρέπει βεβαίως νὰ διορθωθῆ ἢ μᾶλλον νὰ ἀναγνωσθῆ εἰσαναβλέψειν ἄνω ! Μετὰ τὸ οὐκ ἦν (=δὲν ἠδύνατο) θ' ἀνεμένετο βεβαίως ἀπαρέμφατον καὶ ἀκριβῶς τοῦτο εἶναι τὸ εἰσαναβλέψειν. Περὶ τῆς χρήσεως δὲ ἀπαρέμφατικῶν τύπων εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἀπολλωνίου ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω.

---

65. Αἰτόθι 355 σημ. 3.